

SZAKSZERVEZET ÉS SZOCIÁLIS ÁLLAM

A SZAKSZERVEZET kérdése az egész világon előtérbe került. A Szakszervezet hordozza ugyanis a munkásság feltörekvési mozgalmát, amelynek hatása alól ma már egy ország sem vonhatja ki magát. De ezenkívül a szindikális szervezkedés az egész államépület átalakítását készíti elő, aminek jeleit mindenütt, határozott menetét pedig Olaszországban és Spanyolországban tapasztalhatjuk. Nem olyan egyszerű társas közület tehát a szakszervezet, hogy az állam részéről elegendő volna azzal csak mint az egyesületek egy nemével rendészeti vonatkozásban foglalkozni. A szakszervezet problémája sokkal inkább politikai és szociálpolitikai, mint paragrafusokkal kimeríthető közigazgatási kérdés. Közvéleményünk, sajnos, a „szakszervezet“ szó hallatára mindjárt az októberi forradalom munkásfelvonulásaira, ha ugyan nem a vörös diktatúrára gondol, \$ attól a szakszervezeti törvénytől, amelyet a kormány tagjai már ismételten kilátásba helyeztek, szinte kizárólag megtorló rendszabályokat vár. Igen sok megnyilatkozás, amely a készülő szakszervezeti törvénnyel kapcsolatban elhangzott, azt az óhajtást fejezte ki, hogy a szakszervezeteket, ha nem lehet teljesen összetörni, legalább cselekvőképtelenségre kell kárhoztatni. Semmi kétség, hogy az a tisztult felfogás, amellyel a mai Magyarország szociális ügyeit a legfelsőbb fokon intézik, a szakszervezeti kérdésben is nagy mértékben érvényesülni fog, de annyi bizonyos, hogy egy ferde közvélemény egyrészt az állam vezetőit állítja szizifuszi feladat elé, másrészt megakadályozza éppen a konkrét kérdésben a helyes szociálpolitika megvalósítását. A nemzeti és keresztény alapon nyugvó társadalmi közösség politikája ugyanis éppen a maga mélységénél és súlyos anyagi követelményeinél fogva az eddiginél sokkal nagyobb szociális megértést, szociológiai képzettséget és etikai szemléletet igényel az egyének összességétől.

Hogy a kérdést helyesen megítélhessük, tisztában kell lennünk azzal, hogy a szindikális szervezkedés voltaképpen hivatási alapon történő rendi csoportosulás s mint ilyen nem egy, sőt homlokegyenest ellentétes a marxizmus mesterséges, osztályharcos szervezkedésével. A való helyzet azt mutatja ugyan, hogy a szakszervezetek nagy többségét külföldön is, nálunk is a szociáldemokrácia alakította, vagy szerezte meg a maga számára. Európa szervezett munkásai közül a legutolsó, 1926 évre szóló statisztika szerint közel tizenhárom millió tartozott az amsterdami internacionáléhoz, amivel szemben az utrechti keresztényszocialista internacionále alig három milliót számlált, a fasiszta munkások számát pedig vagy egy millióra tehetjük. A szociáldemo-

kráciának ez a túlsúlya azonban — nem tekintve, hogy csak pillanatnyi, tehát változásnak alávetett helyzet — nem jelent homogén erőt. Az egyes országos csoportok olyan mértékben színeződnek és távolodnak el Marx halott ideológiájától, amilyen mértékben országok szerint rendeltetésének tudatára ébred a szakszervezet s amilyen fokban közeledik az országoló nemzet a keresztény és mert keresztény: a szociális államhoz.

A szakszervezkedés szükségszerű és elsősorban gazdasági mozgalom. Kiinduló pontja az volt, hogy a munkakínálat szabályozásával a munkásság befolyást nyerjen a munkapiacon a munkabér és a munkaidő megállapítására. Helyes és jogos törekvés, mert csak a munkabér és a munkaidő kedvező alakulása teszi lehetővé, hogy a munkás osztozzék a kultúra vívmányaiban, hogy az emberiség gazdasági és szellemi értékeiben való részesedéssel kijusson a proletariátusból. Ebben a tekintetben a szakszervezkedés nálunk is nagy eredményekre mutathat. Csak össze kell vetnünk a munkásság életviszonyait az ötven év előttiekkel. Így például 1875-ben a felsőmagyarországi gyárakban a munkabér havonta tizenöt forint volt, a munkaidő tizenhét-tizennyolc óra naponta. A gazdasági válság beköszöntésével 1880-ban ezek a munkabérek is körülbelül felére csökkentek. A belügyminisztérium egyik tisztviselője, Farkas Jenő orvos, a fővárosi munkásokról szólva, a század végén ekként írt: „Emberfeletti önmegtagadást és erélyt kellene feltételezni róluk, ha azt akarnók kívánni tőlük, hogy a társadalmi és állami rendnek békés tőrői legyenek “ A szegedi kenderfonó gyárban még 1911-ben is nyolc-tíz éves leányokat dolgoztattak, akiknek munkaideje napi tizenkét óra volt. A kilencszázas évek iparfelügyelői jelentései a munkaadóknak ma elképzelhetetlen visszaéléseiről számolnak be.

Ez a pár adat, amelyekhez hasonlókat minden ország gazdaságtörténetéből bőven felsorakoztathatnánk, sokban megmagyarázza, hogy a szakszervezet, amely a munkásság önvédelméből fakadt, a visszahatás hevében az örökös harcnak, a tőke és a munka harcának nagy vívója lett. Az lett, pedig a szakszervezet, lényege szerint, hivatási szervezet. Erre mutat az is, hogy a munkások a szakmaközösség alapján tömörülnek szindikátusba. Már most a hivatási gondolat magva az, hogy az ember valamely közösség szolgálatában és érdekében működést fejt ki, amelyet — bármily szerény legyen az — nélkülözhetedennek tart. Ez a felfogás egyrészt magával hozza a munkanemek rangkülönbségének helyes értékelését, másrészt az egyént az egész társadalom hasznos és felelősséget viselő alkotó elemének tekinti. Minthogy a társadalom célja a közjó biztosítása, vagyis a társadalom minden tagjának részeltetése az emberhez méltó élet eszközeiben, a hivatási gondolatban benne rejlik az a legfőbb elv, hogy akár egyén, akár társas közület cselekvésének végső fokban a közjó a zsinórmértéke. A szakszervezet sem az osztályharc eszköze tehát, hanem amikor a különböző foglalkozási csoportoknak egyenjogúságáért, szociális egyértékűségéért és szolidaritásáért küzd, a társadalmi közösségeszmét, ezt a nagyszerű keresztény gondolatot képviseli.

Nyomban felmerülhet az ellenvetés, hogy elméletben lehet ez a

szakszervezet rendeltetése, de realizálása csak gyéren tapasztalható a gyakorlatban, sőt csaknem mindig az ellenkezője történik. Ez az ellenvetés, minthogy igaz, súlyosan esik latba, de könnyű az elmélet és gyakorlat különbözőségének okát adni. Figyelman kívül hagyva a reakcióját annak a magatartásnak, amelyet a gazdasági liberalizmus tanúsított a szakszervezettel szemben, a főokot abban jelölhetjük meg, hogy a szakszervezet hivatási szervezet ugyan, de az egyazon foglalkozásban működőknek csak egyik kategóriáját, a munkásokat — többnyire a testi munkásokat — öleli fel. A munkaadók ezzel szemben és ezzel párhuzamosan külön szervezkednek. A két szervezet viszonyát pedig nem a hivatás azonosságának gondolata, hanem az osztályellentét szabja meg.

A hivatás vagy foglalkozás Duthoit lillei professzor kitűnő meghatározása szerint az a kötelék, amely bennünket mindazokhoz fűz, akik a gazdasági életben ugyanazt a munkát végzik, mint mi, vagy akik a munkamegosztás elve alapján a mienktől eltérő tevékenységet fejtenek ki, de együtt dolgoznak velünk ugyanazon eredményért. Annak ellenére, hogy a munkakör különböző és a termelés eredményében való részesedés foka is más, a foglalkozás mégis ölel fél olyan érdekeket, amelyek egyformán érintik a közös célú termelésben munkálkodókat. Vegyünk egy gépgyárat. A gyárosnak, a mérnököknek, a kereskedelmi tisztviselőknek és a munkásoknak közös az érdekük abban, hogy minél több gépet állítsanak elő s ezeket minél jobb áron értékesítsék. A munkások kenyerüket veszítik, ha pang, vagy leáll a gyár. A foglalkozás itt a gépgyártás, a hivatási érdek az üzem virágzása. De ellentétes érdekek is megnyilvánulnak a foglalkozásban. Elsősorban a munkabér meghatározása állítja szembe az alkalmazottakat a gyárossal. Magukban az ekként kialakuló csoportokban is merülnek fel ellentétes érdekek. A gépgyárosok egymással versenyeznek, de versenyeznek egymással a munkások is, hogy a gyárban alkalmaztassanak. A csoportoknak szindikátusba való kijegecesedése éppen arra irányul, hogy kiegyenlítse ezeket a csoport kebelében adódó érdekellentéteket. Egyik oldalon a gépgyárosok lépnek kartelbe, hogy kiküszöböljék a versenyt, a másik oldalon a munkások gátolják meg szervezkedésükkel, hogy valamelyikük alacsonyabb bérért, vagy kedvezőtlenebb munkafeltételek mellett álljon a gyár szolgálatába. A csoportérdekek tehát ilyen módon képviselőhöz jutottak, ámde magának a foglalkozásnak érdekei még nem nyertek intézményes védelmet az ellentétes csoportérdekekkel szemben. Ennek veszedelme annál nyilvánvalóbb, mert a munkások szakszervezetének csak az a szerep maradt, hogy kizáróan a munkabérrel és a munkafeltételek megjavításával foglalkozzék, vagyis éppen azokkal a kérdésekkel, amelyek a foglalkozás egységét megbontják. Ez a mai helyzet, mondhatni, törvényesíti azt az osztályharcos jelleget, amelyet a szociáldemokrata szakszervezetek magukra öltöttek.

A hivatási tudat erősödésével és a társadalmi ismeretek terjedésével, de különösen a gazdasági fejlődés nyomán mindinkább általánosodik azonban az a belátás, hogy meg kell teremteni a foglalkozás egységét, a tőke és a munka szerves együttműködését. Szükség van

erre gazdasági, szociális és erkölcsi szempontból egyaránt. A tőke és a munka ádáz harcát ugyanis nem bírja a végtelenségig sem az összemberiség, sem az egyes országok. Az emberiséget szaporodása minél nagyobb termelésre, az egyes országokat viszont a nemzetállam ma uralkodó eszméje miatt minél racionálisabb termelésre kényszeríti az önálló gazdasági terület kiépítésének szükségessége. Már pedig a tőke és a munka harca megbénítja a termelést és — minthogy a szükségletek kielégítéséről mindenképpen, a termelés szünetelése alatt is, gondoskodni kell — destruktív fogyasztással csökkenti a nemzet annyira szükséges és amúgy sem elegendő jószágkészletét.

Elejét kell tehát venni annak, hogy az egy termelési ágban működő különböző termelési tényezők, a tőke és a munka között az érdekellentét olyan belső harcban törjön ki, amely károsan befolyásolja a termelési ág hozadékát. Harc helyett a vállalkozóknak, a szellemi és a testi munkásoknak békés megegyezéssel kell olyan munkafeltételeket megállapítaniuk s olyan arányban részesülniük az üzem jövedelmében, hogy az — bár számoljon az okszerű gazdálkodás elvével — megfeleljen az igazságosság és méltányosság követelményeinek. Nem szabad felejtenuk ugyanis, hogy a termelési tényezőknek a jövedelemben való részesedése, illetőleg ennek aránya nem állapítható meg valamilyen „gazdasági törvényszerűség“ alapján, hanem azt a közgazdaságtanból ismert bizonyos maximum és minimum között az emberi akarat szabadon határozza meg. Ez a tény magyarázza a bérharcot is: a vállalkozót rászorítani a jövedelemelosztási kulcs emelésére. A liberális gazdálkodási rendszerben nyers küzdelem ez a munkaadók és a munkavállalók között. Ne gondoljuk azonban, hogy ez a küzdelem csak a munkást érinti. Az igazi baj mélyebben lappang. A vállalkozók ugyanis, ha nem tudnak kitérni a munkabérek emelése elől, korántsem adják meg ezt az emelést a vállalkozói nyereség rovására, hanem vagy drágítják a termékek árát, vagy rontják azok minőségét s ekként hajtják be a fogyasztókon azt, amit a munkásokon elvesztettek. A munkások jogos kívánságai így váltanak ki olyan folyamatot, amely károsan hat ki a fogyasztásra s a fogyasztásban érdekelt minden egyént egyetemesen sújt. Ha tehát a közjót tartjuk szem előtt, akkor nyilvánvaló, hogy a nemzet egész gazdasági érdekeinek alá kell vetni az egyes termelési ágak érdekeit. A gazdasági érdekek ilyen hierarchikus rendje nélkül nem képzelhető el a szociális állam.

Arra vonatkozóan, hogy ilyen gazdasági hierarchiát milyen intézményekkel lehet biztosítani, több elméletet találunk. Ezek összeegyeztetésével a következő eszményt tűzhetjük ki: Az egy foglalkozásba tartozók, akiket az állami hatóság úgynevezett hivatási regiszterben tart nyilván, a területi (város, járás, bányavidék stb.) beosztás szerint paritásos bizottságot választanak, vagyis olyan bizottságot, amelyben a munkaadók és a munkások egyenlő számban szerepelnek. Ezek a paritásos bizottságok országos bizottságot választanak, ugyancsak az egyenlő képviselő elvének megfelelően, s ez az országos bizottság kötelező erővel szabályozza az illető foglalkozási ág ügyeit: a kollektív szerződéseket, a hivatási szabályzatot, a bértarifát és a munkafeltételeket. Az egész építmény betetőzője az országos bizottságok által

választott paritásos tanács, a munkaparlament, vagy munkaszénátus. Ez dolgozná ki a nemzeti termelésre vonatkozó szabályokat s ez bíraskodnék végrehajtó hatalommal és legfelső fokon akár az egyes bizottságok kebelében, akár az egyes bizottságok között felmerült konfliktusokban. A paritásos bizottságok élén az egész vonalon az állam által kinevezett egyének állnának. Ennek a rendszernek, amelyet általánosan korporatív rendszernek neveznek, erkölcsi, szociális és gazdasági téren egyaránt, de az állam szempontjából is megbecsülhetetlen előnyei vannak. A paritásos képviselő elve igen közel visz a tőke és a munka egyenjogúsításához, de ami még fontosabb, biztosítja a termelés tényezőinek harmonikus és a nemzet érdekeivel számoló működését. Az osztályharc, ha nem is tűnnék el teljesen, háttérbe szorulna magának a foglalkozási ágnak érdekével, közvetve pedig a társadalom közjával szemben. Bár a döntő irányítás az államhatalom kezében van, a termelő munka szabályozását az arra legilletékesebbek — mert a foglalkozásban benne élők — végeznék. Ezzel megszabadulna az állam olyan terhektől és kötelezettségektől, amelyeknek viselésére amúgy sem képes és nem is illetékes. Ez a korporatív rendszer vághatja útját egyedül a különben elkerülhetetlen etatizmusnak, az egész gazdasági élet bürokratizálásának.

Ide jutottunk el abból a ténymegállapításból, hogy az egymással szemben és párhuzamosan szervezett szindikátusok, a munkaadóké és a munkásoké, nem oldják meg voltaképpen a rendeltetésüket. Csak alapját képezik annak a fejlődésnek, amelyet napjainkban megfigyelhetünk. Utalunk főként Olaszországra, ahol az 1926 április 3-i alaptörvény és az 1927 április 1-én kihirdetett „Carta del Lavoro“ továbbá Spanyolországra, ahol az 1926 november 26-i dekrétumtörvény felállította a korporációkat, mint államszerveket, illetőleg autonóm közjogi testületeket. Nem bocsátkozunk most annak taglalásába, hogy a végrehajtás milyen stádiumba jutott az említett két országban, de előnyösnek véljük megemlíteni azt a mérleget, amelyet az olasz nagyiparosok 1928 június 24-i országos értekezletén vontak meg. Belloni, az ipari munkaadók általános szövetségének elnöke, előadta többek között, hogy 1926 óta háromezernél több kollektív szerződést kötöttek a munkások szervezeteivel s a szerződések közül még egyet sem mondtak fel. A munkabíróságnak egyetlen alkalommal sem kellett még eljárnia, mert a munkaadók és munkások felmerült ellentéteit saját korporatív szerveik megoldották. „Dicsérettel emlékezem meg — úgymond — arról az együttműködési szellemről, amelyet a munkások szervezetei tanúsítanak. Bár tevékenyen védelmezik a munkások gazdasági és erkölcsi érdekeit, mindenkor figyelemmel vannak a termelés követelményeire. Az olasz iparosok, akik munkatársait látják a munkásokban, nyugodtan tekintenek a jövő elé.“

De nemcsak ott, ahol diktatúra valósította meg több-kevesebb hűséggel a keresztény szociáletika évtizedes eszményét, hanem más országokban is ebben az irányban halad a szakszervezeti mozgalom. Németországban a munkaközösség, a gazdasági demokrácia a szakszervezeték jelszava. Angliában a minap kötöttek békét a munkaadók a szakszervezetekkel, amelynek értelmében paritásos alapon fel-

állítják a gazdasági ügyek legfőbb intézésére a nemzeti munkatanácsot. Belgiumban és Franciaországban, a forradalmi szindikalizmus hazájában, szintén a békés együttműködés a cél. A felelős munkásvezérek mindenütt belátják, hogy a szocialisztikus állam- és társadalom- eszme, úgy amint eddig képviselték, utópia. A kollektív szerződés és az üzemi választmány rendszere már eddig is a marxizmus gyakorlati revízióját jelentette, de most már a programban is bevallják ezt. A német szociáldemokrata párt, hogy megtarthassa szakszervezeteit, 1925-ben Heidelbergben lényegesen módosította a klasszikusnak mondott erfurti programot, az angol szakszervezetek 1927 évi edinburghi kongresszusa pedig azt tűzte ki a mozgalom feladatául, hogy a munkásokat képessé tegye a vállalkozókkal való együttműködésre. Bár a súlyos gazdasági világválság a fő oka, de kétségkívül ennek a revíziós folyamatnak is nagy része van abban, hogy az amsterdami internacionále tagjainak száma 1921-től 1926-ig közel húszmillióról tizenhárommillióra apadt.

A szakszervezeti kérdésnek ilyen megvilágításából önként következik a helyes szakszervezeti politika ama feladata, hogy a szindikalizmust segítse korporativizmusba átfejlődni. Ha már most a hazai viszonyokat nézzük, nagy higgadtságra van szükség és lépésről-lépésre kell haladni, mert a munkásmozgalom nálunk sem számban, sem a munkások szociálpolitikai és gazdaságpolitikai iskolázottságában nem jutott az érettségnek arra a fokára, mint a nyugati államokban.

A hazai munkásmozgalom visszamaradottságát sokban az magyarázza, hogy nálunk a szervezkedés elég későn kezdődött. Az 1890 december 7—8-i szociáldemokrata pártkongresszus ajánlotta először határozati javaslatában a munkásoknak, hogy országos, vagy legalább helyi szakegyesületeket alakítsanak. Az országos szakszervezeti tanács azonban csak 1904-ben tudott megalakulni, úgyhogy az igazi szakszervezeti tevékenységet csak ettől az időponttól számíthatjuk. A visszamaradottság fő oka mégis azokban a sajátos körülményekben rejlik, amelyek a háború előtti liberális politikát, az általános szociális érzéketlenség korát jellemzik. Liberális politikánk, elveihez híven, semmit sem törődött a munkásszervezkedés fontos kérdésével. Nyomat sem találjuk az állami szociálpolitikának, aminőt Bismarck kezdeményezett. A polgári pártok szervező munkáját is hasztalan keresnők. A magyar szocialista munkásság, mondja egyhelyütt Szekfü Gyula, mind világnézetét, mind politikai és gazdasági rendszerét készen kapta fejlettebb kapitalista országoktól, belső fejlődése nincsen, a magyar szocializmus a marxizmusnak egyszerű fióklerakata, amint ez a rendszer Németországban Lassale irányának legyőzete után kialakult. Az is súlyosbította a helyzetet, hogy a munkásságnak a háború előtt legfőljebb ha fele volt magyar eredetű, a szakszervezetek pedig a más téren nem boldoguló zsidóság vezetése alá kerültek. Történt pedig mindez „az uralkodó társadalmi rétegek oly közönye és gúnyos ridegsége mellett, amely még sokkal nagyobb volt, mint egyéb kapitalista országokban“.

A történetírónak e megállapításai kellően magyarázzák, hogy miért nem mehetett végig a mi munkásmozgalmunk azon a fej-

lódésen, amelyet nyugaton megtalálunk. Ha meggondoljuk, hogy nálunk a háború előtt keresztényszocialista szervezkedés alig volt, még világosabb a kép. A liberális korszak helytelen politikája ugyanilyen élességgel ötlük szemünkbe, ha átolvassuk az évenként tartott szakszervezeti kongresszusok jegyzőkönyveit. Lehetetlen elzárkózunk a panaszok jogosságának elismerése és a hatósági intézkedések igazságtalanságának felismerése elől. Évekig heverték a különböző munkásszakszervezetek alapszabályai a belügyminisztériumban, míg azután jóváhagyatlanul érkeztek vissza. Az a tilalom — ma is érvényben van, de nem alkalmazzák, — hogy a szakszervezet sem közvetlenül, sem közvetve nem vehet részt a bérharcban, szabadszervezkedésre kényszerítette a munkásokat, aminek destruáló hatását nem szükséges fejtegetnünk. A szervezkedés első tíz esztendejében csak helyi szakegyesületek működtek, mert az országos szervezetek alapszabályait tíz éven keresztül nem hagyták jóvá. Pedig el kell ismernünk, hogy a magyar szakszervezetek fel sem vették címükbe a szocialista jelzõt s ismételten elítélték kongresszusaikon a forradalmi szindikalizmust. Számtalan határozatban leszögezték, hogy a sztrájkot nem tekintik célnak, hanem csak eszköznek a munkások înséges helyzetének megjavítására. Indítványozták a munkaadókkal paritásos munkaközvetítést s kezdettől fogva pártolták a kollektív szerződést, ami a gyakorlatban az osztályharc megtagadását jelenti. Igen jellemző különben az 1911 augusztus 13—15-i kongresszus egyik határozata, amely rámutat, hogy „ellenségeskedés helyett a köznek, a társadalomnak kell segítségére sietnie a szakszervezeteknek, mert ezek tulajdonkép a társadalom feladatait végzik el“. S hogy ez nem üres szólam, azt bizonyítják a szakszervezetek olyan nemű alkotásai, mint a betegsegélyezés és a munkanélküli segélyezés meghonosítása, a munkapiac szervezése, a tagok szakműveltségének emelése. Szinte hihetetlennek hangzik, hogy mindezt a tevékenységet az államhatalom teljes passzivitással, sőt ellenséges magatartással jutalmazta. Éppen ezért, ha tárgyilagosan gondolkodunk, nincs mit csodálni azon, hogy a munkások nem bizonyultak hősöknek s éppen fejletlenebb intelligenciájuk folytán egyre jobban hajlottak a forradalmi szellem csábítására. A magyar munkásság dicséretére válik azonban, hogy amikor adódott az alkalom, a munkásoknak mégis csak parányi töredékét tudták felforgató és romboló cselekvésre bírni. A genfi nemzetközi munkahivatal által a Teleki-kormány kérésére kiküldött tájékoztató bizottság, amely 1920-ban pártatlanul végezte feladatát, a többoldali adatokból megállapította, hogy a szervezett munkásoknak alig öt százaléka támogatta a kommunizmust. Csak sajnálatos, hogy a vörös uralom bukását követõ s talán elkerülhetetlen szociális reakció az imént már kijózanodott munkásságot megint csak nem engedte levegõhöz, ami azzal a szomorú eredménnyel járt, hogy a magyar munkásság legértékesebb tömege továbbra is megrekedt a marxizmus ideológiájánál s a nemzetben idegen testként szenvedte végig Trianon első küzdelmes éveit.

Nem mellõzhettük a fejlődésnek ezt a rövid vázolását, mert éppen napjainkban, amikor Vass József a maga valóban keresztény társadalom-

felfogásával és hatalmas törvényalkotásaival új korszakot nyit a magyar szociálpolitikában, misem szükségesebb, mint az, hogy a magyar munkásságot helyesen értékeljük és igazságosan bíráljuk meg. Ezek után könnyű felelnünk arra a kérdésre, hogy szükség van-e szakszervezeti törvényre. Szükség van, már csak azért is, mert a liberális korszak mulasztásából egyedül állunk ezen a téren az egész világon. Pap Dezső élesen mutatott rá az 1926 évi társadalompolitikai országos értekezleten, hogy: „A nem balkánállamok között Magyarország az egyetlen állam, amely a szakszervezeti kérdésekben és szakszervezeti politikában a balkánállamok színvonalán marad. Pedig az országnak nem érdeke, hogy minden civilizált ország szociálpolitikájának alapelvét, a munkások koalíciós jogának szabadságát a maga részéről semmibe vegye. De szükség van főként a szakszervezeti törvényre, hogy ezzel is elősegítsük megszületni azt a valóban keresztény Magyarországot, amelyben minden dolgozó megtalálja a maga munkájának méltányos ellenértékét s amelyben minden állampolgár a maga igazságos és legfőbb gyámolítóját szeretheti.

Egészen természetes, hogy törvényt nem lehet idegen országok törvényhozásából egyszerűen átírni, hanem az adott viszonyokkal számoló államférfíúi belátásnak kell a technikai részleteket megállapítania. Vannak azonban alapelvek, amelyek etikai jellegűek s így mindenütt és mindenképpen érvényesek. Vannak továbbá olyan gyakorlati tapasztalatok itthon és a külföldön, amelyeknek hasznosítása elől nem lehet kitérni. A legfőbb alapelv az, hogy a szakszervezeti politikát nem szabad az ellenszenvnek diktálnia, mert ez jogosulatlan és nem is bölcs dolog, hanem ellenkezően, oda kell hatni, hogy a törvény megkönnyítse a szakszervezetek működését s rávezesse őket az egészséges fejlődés útjára. Örömmel kell megállapítanunk, hogy a népjóléti kormányunk előtt ez a cél lebeg, mert a szakszervezetek kérdését nem abból a szempontból bírálja el, hogy mi módon szüntethetők meg s hogy azokat a társadalomgazdaság életéből mi módon lehetne kiküszöbölni, hanem abból a szempontból, hogy a munkavállalók gazdasági irányú szervezkedése valóban a munkavállalók érdekeit szolgálja, de ez a szindikális kapcsolat ne jelentse a megszűnését azoknak az összefüggéseknek, amelyek a munkást a nemzet egyeteméhez fűzik.